

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження проблеми цінностей як мотиваційної сфери діяльності особистості в цілому обумовлена постійною необхідністю приведення у відповідність системи попередньо визначених загальнозначущих принципів і орієнтирів суспільного розвитку з особистісною формою їх практичного втілення. А також проблеми самореалізації особистості обумовлюється не тільки нагальною потребою пошуку загальнозначущих підстав для вибудови фундаментальних морально-ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, але й необхідністю визначення їх ролі у процесі самореалізації особистості, яка пов'язується з проясненням змісту, структури і характеру функціонування індивідуальної ціннісної свідомості.

Мета – розкриття гуманістичних засад творчо-діяльної особистості в процесі задоволення потреб, втілення інтересів та цінностей на шляху до стабілізаційного суспільства.

Сформульована мета передбачає визначення та реалізацію наступних **завдань**: проаналізувати гуманістичні засади самореалізації особистості в історико-філософській традиції; проаналізувати потреби, інтереси та цінності як власний спонукальний мотив діяльності людини в структурах особистісних орієнтацій індивіда. **Об'єктом дослідження** виступає творчо-діяльна сутність людини, спрямована на розвиток суспільства і утвердження в ньому особистості як найвищої цінності.

Предметом дослідження є потреби, інтереси та цінності у системі самореалізації особистості. Для постановки проблеми самореалізації важливим є трактування самої здатності людини до визначення абсолютних цінностей. Основою щастя людини Ф.Ніцше є воля, творчість, єдина ціль людства, здатність оцінювати. Філософський екзистенціалізм так звані «вічні» проблеми, що перебувають у резонансі з фундаментальними проблемами людського буття і зумовлені поглибленням протиріч «людина – природа», «суспільство – людина», «людина – людина» до яких належить і проблема самореалізації особистості, пов'язує із проблемами віри, гріха, відчаю, вибору, кризи... Ці екзистенціальні проблеми буття людини у сучасному світі пов'язуються із проблемою відчуження, що коротко може бути сформульована так: не бути людиною і не бути самим собою. За А.Маслоу основним принципом організації мотивації людини є ієрархія препотентності базових потреб. У якості головного динамічного закону, що приводить у рух цю ієрархію, він висуває принцип актуалізації потреб більш високих рівнів у міру задоволення потреб більш низьких рівнів. Але, отримавши задоволення, нехай навіть не повне, ці потреби відходять на задній план, поступаючись місцем потребам наступного рівня, і тепер уже ці, більш високі потреби домінують в організмі і керують поведінкою людини (людина прагне не до задоволення голоду чи спраги, а до захищеності та безпечності). Такий же принцип діє і у відношенні інших груп потреб – потреб у любові, у самоповазі і в самореалізації [1, с.18]. У філософії Київської Русі світоглядна орієнтація зміщується в духовний світ людини. Людина уявлялась як «вінець», господар природи (І.Дамаскін). Такими поглядами формувалися і певні моральні норми, вимоги, цінності, орієнтації та ідеали. Саме важливість цієї сторони людського життя привела фактично до екзистенції усєї філософської думки того часу. У XVII ст. завдяки гуманістичним тенденціям людина постала і як творча активна натура, що перебудовує світ, і як неповторна самоцінна особистість, і як людська духовність, що прагне заглибитися у себе, осмислити і відчутти своє «Я». Представниками епохи Реформаційних ідей (серед яких особливу увагу приділено філософським поглядам І.Вишенського, І.Гізеля, К.Саковича та ін.) високо цінуються ідеали суспільної активності, подвижництва, а серед людських чеснот – заповзятливість, готовність робити вчинки на користь усьому суспільству. Людина визначалася сама творцем своєї долі і всього життєвого шляху. Для людини Бароко Г.Сковорода щастя показує у праці, у життєвій гармонії з природою, у вдосконаленні душевному, в пізнанні Бога, у свободі, в любові до людей, у «сродній праці». Початок XIX ст. приносить на Україну ідеї Романтизму, у якому найбільш яскраво і повно виявила себе «філософія серця». Як і Г.Сковорода М.Гоголь називає душу «серцем», яку пізнати можна тільки шляхом самопізнання та самоудосконалення, що можливе тільки у праці, найповніше розкриваючи здібності людини. Представники романтичного світогляду провідною ідеєю визначають ідею України (П.Куліш); відстоюють принципи рівності і дружби слов'янських народів (Т.Шевченко); мету філософії вбачають у визначенні місця, значення та відношення людини до світу (В.Карпов); також показано поняття «ідеї», визнання і ствердження загальнолюдських цінностей, значення

самоствердження народу (П.Юркевич, О.Гіляров, І.Франко), екзистенціальні мотиви (Л.Українка, М.Коцюбинський), конкордизм В.Винниченка [2, с. 236-243].

Найчастіше у науковій літературі розрізняють матеріальні, соціальні і духовні потреби. У роботі матеріальні потреби визначаються не лише як фізіологічні потреби особистості, але і як потреби в матеріальних благах; духовні – як потреби духовного освоєння світу у творчості та естетичному відношенні до дійсності. Визначено функції потреб в структурі особистості: спонукальну, пізнавальну, оцінюючу (за Т.Захаровою), комунікативну.

Потреби та інтереси – основа формування цінностей. Сьогодні у соціальній філософії простежуються дві визначені позиції щодо проблеми цінностей. Перша визначає цінності як об'єктивні властивості речей, закладені у їх особистій природі; друга обмежує сферу цінностей виключно суспільною свідомістю. З позиції другої точки зору цінність виступає певним родом людської думки. Але цінність суспільні науки цікавить насамперед у якості регулятора соціальної поведінки, і виникає вона (цінність) лише тоді, коли предмет реально притягує до себе людину, визначає цілі її діяльності, підштовхує її до певних дій. А це означає, що визначення цінності потребує введення у дефініцію такої ознаки, як суб'єктивне визнання предмету цінності, цього опанування ціннісною свідомістю [6, с. 125-135]. Запропоновано серед кількох варіантів визначення цінності зупинитися на утвердженні цінностей як категорій взаємодії суб'єкта та об'єкта, оскільки людина встановлює з природним середовищем суб'єктивні відношення, які в поєднанні з практичними і пізнавальними мають також ціннісний аспект. Ціннісні орієнтації особистості розглядаються у роботі як елементи внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, сформовані та закріплені життєвим досвідом індивіда в процесі соціалізації та соціалізації адаптації, що обмежують значиме (істотне для даної людини) від незначимого, (неістотного) через (не)сприйняття особистістю певних цінностей, що усвідомлюються в якості рамки (горизонту) можливих значень і основоположних цілей життя, а також ті, що визначають прийнятні засоби їх реалізації [5, с. 16].

Цінності слугують мироутворюючим фактором, приймають участь у визначенні цілей і засобів, що відповідають тим чи іншим цінностям; виступають основою прийняття рішень, вносять стійкість у поведінку особистості і суспільне життя. Вони є джерелом норм, опосередковані правом і включені в ціннісно-нормативну систему молодої особи, практична поведінка якої залежить від того, якій системі вона надає перевагу і яке місце займає та чи інша цінність у цій ієрархічній системі. Проблема усвідомлення, прояву потреб, як і проблему виникнення їх у житті кожної людини, тісно пов'язано з таким феноменом, як творчість. Таким чином для дорослої людини вже недостатньо усвідомити об'єктивну необхідність як свою потребу – вона повинна активно перетворювати себе й оточення в ім'я прогресу. Відповідно актуалізується завдання формування розумних потреб у членів суспільства. Розумні – це такі потреби, які сформувалися за мірками самої людини як розумного, свідомого, суспільного індивіда, для якого характерні гармонія між власними і суспільними інтересами, всесторонність розвитку його самого, як особистості. Проблема розумних потреб є і проблемою міри та гармонії в розвитку матеріальних і духовних начал у свідомості і життєдіяльності людей. Особлива ж цінність духовних потреб полягає у тому, що вони завжди вимагають нового [4, с. 300-305]. Началом, завдяки якому людина не може здійснити поганий вчинок, є глибокі моральні переконання, внутрішнє начало, що виходить від самої особистості і є сплавом виховання та свідомої роботи думки самої людини. Завдяки потребам та інтересам матеріальні відносини переходять в ідеологічні, і навпаки, суспільна свідомість, ідеї та цінності перетворюються в реальні дії людей, що змінюють структуру їх суспільних відносин і зв'язків. Система цінностей за А. Здравомисловим у широкому значенні – це внутрішній стержень культури, ланка, що об'єднує усі галузі духовного виробництва усіх форм суспільної свідомості. Тобто цінність виступає узагальнюючим поняттям для ідеї чи ідеалу, певною моральною нормою [3, с. 106-110].

Висновок В міру розвитку нашого суспільства, ускладнення його структури і поставлених абсолютно нових завдань по становленню державності, входженню у світовий ринок, відродженню духовності питання, пов'язані з такими категоріями, як «особистість», «самореалізація», «інтереси особистості», «соціокультурні орієнтації», «самоутвердження» складають «гарячу точку» теоретичної думки народжуваної суверенної держави. Самореалізація особистості на основі дослідження цінностей, інтересів та потреб переконливо свідчить про необхідність вивчення основних закономірностей суб'єктивності особистості, проблем удосконалення, активності людини, процесу самореалізації як внутрішньої мети та критерію розвитку особистості.

Тому проблема цінності постає скоріше як безумовно актуальна: вона охоплює сферу внутрішнього духовного життя кожної особистості і, разом з тим, вимагає розв'язання у

загальній суспільно-легітимованій формі, оскільки зосереджує у собі не тільки силу усіх невіршених людством питань, що воно звертає в першу чергу до себе, але й несе конкретно-історичний тягар, утворений наслідками від спроб радикально вирішити цю проблему. Отже, цінності та інтереси в процесі самореалізації дозволяють людині не лише певним чином спрямовувати свою діяльність, але й здійснювати вибір та вимір своєї життєвої позиції, а також організовувати самозбереження, самозбагачення і саморозвиток особистості протягом усього життєвого шляху.

Література

1. Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Н.Ф. Юхименко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 18 с.2. Юхименко Н.Ф. Взаємодія людини і природи в контексті сучасного технократизму // Мультиверсум: Філософський альманах. – Вип. 22. – К.: Український Центр духовної культури, 2001. – С. 236 – 243.
3. Юхименко Н.Ф. Моральний розвиток особистості в умовах українського державотворення // Науковий вісник: Серія «Філософія». – Вип. 7. – Харків: ХДПУ, 2001. – С. 106 – 110.
4. Юхименко Н.Ф. Роль цінностей, інтересів та потреб у формуванні особистості // Гуманітарний вісник. – Вип. 2. – Переяслав-Хмельницький: ПХДП, 2001. – С. 300 – 305.
5. Юхименко Н.Ф. Роль цінностей у самореалізації особистості // Ціннісні виміри буття людини: Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції 13 – 14 грудня 2001 р. – Івано-Франковськ: Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника, 2001. – С. 15 – 17.
6. Юхименко Н.Ф. Філософсько-культурні аспекти гуманізму і морального розвитку людини в Україні (XVI – XVII століття) // Мультиверсум: Філософський альманах. – Вип. 16. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – С. 125 – 135.
7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В. Гончарук, Н.В. Гнаевич, М.І. Гурик, О.М. Рудакевич, Р.Ю. Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О. М. Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256 с.